

K některým otázkám právní úpravy obchodních společností v rámci Evropských společenství

Jarmila POKORNÁ

Úvodní poznámky

Svoboda usazování a svoboda pohybu kapitálu vyvolaly nutnost harmonizace v oblasti práva obchodních společností, protože vzájemně kompatibilní právní regulace této oblasti v jednotlivých členských státech Evropských společenství (dále jen EC) je nezbytná pro realizaci uvedených svobod.

Z hlediska svobody usazování jsou harmonizačním úsilím sledovány především tyto cíle¹:

- odstranění právních překážek, které by společností bránily v přesídlování na území jiných členských států, v sdružování či splynutí se společnostmi z jiných členských států a zřizování dceřinných společností v jiných členských státech,
- vytvoření srovnatelných právních podmínek pro vznik a činnost společností v jednotlivých státech EC, aby nedocházelo ke zkreslování hospodářské soutěže na trhu EC, aby díky rozdílnému právnímu rámci pro činnost totožných forem společností nedocházelo k neoprávněnému zvýhodňování společností zřízených či činných v některých členských státech EC,
- dosažení stavu, kdy o přesídlení společnosti, založení dceřinné společnosti apod. nerozhodují hlediska formální (tedy více či méně přísná úprava práva obchodních společností v jednotlivých členských státech), ale hospodářská: nalezení podmínek, v nichž má společnost nejlepší předpoklady pro svůj rozvoj,
- sociální a demokratizační cíle: zejména vliv pracovníků na rozhodovací procesy ve společnosti, jejich ochrana při prodeji podniku, informační povinnost společností ve vztahu k pracovníkům.

¹Viz též Král, R.: Úvod do společenstevního práva ES, sborník ze semináře Seznamujeme se s právem ES, Sekuron, Praha 1991

Z hlediska svobody pohybu kapitálů² patří právo obchodních společností k těm oblastem, které vytvářejí rámec pro fungování kapitálového trhu. Každý pohyb kapitálu společností (vklad k financování potřeb společnosti, převody obchodních podílů či akcií, emise akcií) se odráží jednak ve vnitřních poměrech společnosti (změna poměru sil při utváření vůle společnosti), jednak i ve vnějším prostředí (součást kapitálového trhu – vliv na postavení věřitelů a dlužníků společnosti, vliv na pohyb kursu akcií, změna rizik spojených s kapitálovými investicemi). Harmonizace na tomto poli sleduje především zvýšení bezpečnosti investování kapitálů ochranou společníků obchodních společností i ochranou třetích osob vstupujících do právních vztahů ke společностям.

Harmonizační úsilí v oblasti práva obchodních společností musí být samozřejmě provázeno obdobnými snahami i v mnoha dalších souvisejících právních oblastech, zejména v daňovém právu, protože srovnání daňových podmínek představuje jeden z výchozích bodů v úvahách o založení či přesídlení společností (viz věc Queen, RS 81/87, Slg. 1988, str. 5483). Zaměření a omezený rozsah tohoto příspěvku však nedovoluje bližší rozbor uvedených otázek.

Výchozím bodem pro harmonizaci byla myšlenka všestranného propojení trhu ve smyslu plné svobody usidlování podniků v rámci EC. Díky vytvoření srovnatelných právních podmínek měl být podnikům ulehčen přístup na zahraniční trhy a měla být podpořena myšlenka svobodné volby místa, kde budou vyvíjet svoji podnikatelskou činnost.

Z nástrojů, které měla pro tento účel EC k dispozici se jako nejvhodnější jevíly směrnice, které umožňovaly dosáhnout určitý jednotný standard právní úpravy, ale při tom ponechávaly členským státům dostatek volnosti k tomu, aby zvolená úprava navazovala i na národní právní tradice. Pro oblasti, jejichž harmonizace byla na základě směrnic jen obtížně dosažitelná, bylo uvažováno o využití institutu mezinárodních smlouv. Nejnovější vývoj, zejména směrnice přijímané v posledních letech, se od této koncepce poněkud odchyľují ve směru posílení tlaku na vytváření jednotného komunitárního práva a omezují prostor ponechávaný jednotlivým státům k volbě prostředků a způsobu, jímž by mělo být obsahu směrnic vyhověno.

Vedle směrnic a mezinárodních smluv ovšem nezůstalo stranou ani vytváření evropského komunitárního práva pomocí nařízení. Výchozí myšlenkou zde bylo vypracování právní úpravy pro nadnárodní formy obchodní společnosti, která by dovolila překonat rozdíly národních právních řádů neodstranitelné pomocí směrnic a redukovat na minimum organizační i psychologické zábrany, které stály v cestě realizaci svobody podnikání a pohybu kapitálu. Současně by se tak umožnil vznik homogenních hospodářských jednotek, které by měly vlastní hospodářské koncepce i cíle a v jejichž rozhodovacích procesech by nebyly preferovány dílčí zájmy jednotlivých účastníků těchto podnikatelských spojení. Pro jednotlivé národní společnosti by se tak otevřela možnost přizpůsobit svoji vnitřní organizaci i činnost hospodářským

²Assmann, H. D., Buck, P.: Europäisches Kapitalmarktrecht, Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht č. 4 a 5/1990, str. 118

poměrům, které přináší trh společností. Dosud bylo však pomocí nařízení vytvořeno pouze Evropské hospodářské zájmové sdružení (Europäische Wirtschaftliche Interessensvereinigung – EWIV), u něhož je výchozí idea omezena ve dvou směrech:

1. je formou pro zahraniční kooperaci podniků a příslušníků svobodných povolání, na jejímž základě ale nemůže být rozvinuta žádná vlastní podnikatelská činnost, má jen funkci podpory hospodářského úsilí svých členů,
2. nepředstavuje žádnou opravdu autonomní evropskou formu společnosti, neboť využívá právních forem, které dávají k dispozici právní řády jednotlivých členských států (např. v Německu je pojímáno jako veřejná obchodní společnost).

Návrh statutu Evropské akciové společnosti (Europäische Aktiengesellschaft, Societas Europaea, S.E.), který byl poprvé uveřejněn v r. 1970 a v r. 1975 zásadně změněn, zatím naráží na dosud nepřekonatelné rozpory ve stanoviscích členských států, zejména pokud jde o účast zaměstnanců na rozhodování společnosti (Arbeitnehmermitbestimmung). Jeho přijetí proto nelze v dohledné době očekávat.

Harmonizace pomocí směrnic

Směrnice jsou vydávány na základě čl. 100 Smlouvy (článek upravuje harmonizaci práva členských států EC obecně) a čl. 54 odst. 3 písm. g Smlouvy (toto ustanovení Smlouvy se týká pouze harmonizace v oblasti práva obchodních společností). Celkem by v této oblasti mělo být vydáno 13 směrnic, z nichž bylo již připraveno a schváleno devět (směrnice č. 1 – 4, 6 – 8, 11 a 12), jako návrh Komise jsou připraveny směrnice č. 5, 10 a 13 a ve stadiu přípravy se nachází směrnice č. 9. Některé již dříve přijaté směrnice byly též od doby svého přijetí novelizovány.

Přehled a charakteristika směrnic³

První směrnice Rady EC z 9. 3. 1968 (68/151/EHS) o ochranných opatřeních v zájmu společníků a třetích osob (publikace ABl. L 65/8 z 14. 3. 1968)

Směrnice platí pro akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a komanditní společnosti na akcie a její obsah lze rozčlenit do tří okruhů (odpovídají tomu tři oddíly směrnice):

1. povinnost zveřejnění listin a údajů, které se týkají společností (zřizovací listina, údaje o orgánech společnosti, které jsou oprávněny jednat navenek a společnost řídit, rozsah základního jmění, bilance a výkaz zisků a ztrát, zrušení

³Stručný přehled obsahu směrnic podává Antonín Kanda ve stati Problematika sblížení národních právních norem členských států Evropských společností v oblasti práva obchodních společností, Právník č. 5/1992, str. 401. Dále se obsahem směrnic zabývá seriál článků v časopise Hospodářství a právo, konkrétně č. 8/1991, str. 602, č. 9/1991, str. 674, č. 3/1992, str. 196, č. 4/1992, str. 268, č. 5/1992, str. 359.

společnosti, soudní rozhodnutí o neexistenci společnosti, údaje o likvidátorech, likvidační závěrka). Každý stát je povinen založit pro registraci uvedených údajů příslušné rejstříky, které budou veřejně přístupné.

2. Platnost závazků, které společnost převzala: je upravena otázka právních úkonů učiněných před vznikem společnosti a závaznost právních úkonů učiněných příslušnými orgány společnosti.
3. Prohlášení o neexistenci společnosti (Nichtigkeit der Gesellschaft): musí být vysloveno soudem a jen z důvodů, které jsou ve směrnici taxativně vyjmenovány (chybí zřizovací akt, společnost má předmět činnosti odporující právu nebo veřejnému pořádku, zřizovací akt nemá některé podstatné náležitosti, nebylo dbáno předpisů o splacení minimálních částek na základní kapitál, některý ze společníků nebyl způsobilý k právním úkonům, společnost byla založena méně než dvěma společníky, jestliže to odporuje právním předpisům příslušného státu). Kromě uvedených případů neexistence nemůže být společnost prohlášena za neexistující, absolutně nebo relativně neplatnou. Rozhodnutí soudu o neexistenci musí být sděleno třetím osobám a společnost vstupuje do likvidace.

Členským státům byla dána lhůta 18 měsíců k tomu, aby svoje národní právní úpravy přizpůsobily požadavkům směrnice. Zajímavé je, že poslední vnitrostátní úpravy byly provedeny v Belgii až v roce 1973.

Druhá směrnice Rady EC z 13. 12. 1976 (77/91/EHS) o založení akciové společnosti, zachování jejího základního jmění a jeho změnách (publikace ABl. L 26/1 z 31. 1 1977)

Směrnice se týká výhradně akciových společností a postihuje základní otázky jejich vzniku a majetkových poměrů:

- minimální údaje, které musí obsahovat zřizovací akt a stanovy akciové společnosti,
- minimální výše základního jmění je stanovena na 25 000 ECU,
- vklady do společnosti mohou spočívat pouze v majetku se stanovitelnou hospodářskou hodnotou, ne v závazcích k poskytnutí služeb nebo práce,
- akcie nesmějí být při své emisi prodávány pod nominální hodnotou,
- na upsané akcie musí být splaceno v okamžiku založení společnosti 25 % jejich nominální hodnoty,
- kromě právní úpravy snížení základního jmění nesmějí být akcionáři zproštěni své povinnosti splatit upsané akcie,
- kromě případů snížení základního jmění nesmí být akcionářům poskytnuty žádné platby, jestliže by tím došlo k poklesu základního jmění pod hodnotu uvedenou ve zřizovacím aktu společnosti a stanovách,

- výše podílu vyplácená akcionářům je tvořena z podílu na hospodářském výsledku daného roku včetně podílu na zisku a rezervách přenesených z dřívějších let minus ztráty z minulých let a platby na zákonem nebo stanovami předepsané rezervy,
- podíl, o němž akcionář věděl nebo s ohledem na okolnosti vědět musel, že je neoprávněně vyplacen, podléhá vrácení,
- při těžkých ztrátách základního jmění musí být svolána valná hromada, aby rozhodla o zrušení společnosti nebo o přijetí jiných opatření,
- společnost nesmí upisovat vlastní akcie,
- právní řády členských států EC upraví podle zásad obsažených ve směrnici případy, kdy společnost nabude vlastních akcií,
- právní řády členských států upraví rovněž postup při snižování a zvyšování základního jmění.

Tato směrnice byla změněna směrnicí č. 92/101/EHS z 23. 11. 1992 (publikace ABl. L 347/64 z 28. 11. 1992), která upravuje vztah mateřské a dceřinuté společnosti, pokud jde o vlastnictví rozhodujícího množství akcií mateřskou společností a úpravu hlasovacího práva s těmito akciemi spojeného.

Třetí směrnice Rady EC z 9. 10. 1978 (78/855/EHS) o fúzí akciových společností (publikace ABl. L 295/36 z 20. 10. 1978)

Směrnice se týká výhradně akciových společností a ukládá členským státům upravit pravidla pro slučování dvou nebo více akciových společností a pro splynutí společností. Definuje pojmy sloučení a splynutí a stanoví postup pro slučující se nebo splývající společnosti, aby byla zachována práva akcionářů i věřitelů dotčených společností a dalších osob, jichž by se sloučení nebo splynutí mohlo dotknout (např. majitelé cenných papírů, k nimž se váží zvláštní práva). Upraveny jsou rovněž podmínky, za nichž může soud prohlásit sloučení nebo splynutí za neexistující (Nichtigkeit der Verschmelzung). Směrnice se zabývá i sloučením mateřské a dceřinné akciové společnosti. Práva pracovníků při sloučení nebo splynutí jejich zaměstnavatelských společností upravuje zvláštní směrnice – směrnice z 14. 2. 1977 (77/187/EHS) o zachování nároků pracovníků při přechodu podniků a závodů nebo jejich částí (publikace ABl. L 61/26 z 5. 3. 1977).

Čtvrtá směrnice Rady EC z 25. 7. 1978 (78/660/EHS) o roční závěrce obchodních společností (AbI. L 222/11 z 14. 8. 1978)

Tato směrnice se týká akciových společností, komanditních společností na akcie a společností s ručením omezeným a obsahuje velmi podrobná pravidla pro údaje, které musí být obsaženy v roční účetní závěrce. Směrnice při tom přihlíží k velikosti společnosti a stanoví, že společnosti, u nichž celková suma roční bilance nepřesáhne

1 000 000 evropských měnových jednotek, čistý obrat 2 000 000 evropských měnových jednotek a průměrný počet zaměstnanců 50 osob, mohou předložit zkrácenou bilanci, a pro společnosti, jejichž celková bilanční suma nepřesáhne 4 miliony evropských měnových jednotek, čistý obrat 8 milionů a počet zaměstnanců 250, jsou povoleny odchylky v jednotlivých položkách bilance.

Vedle podrobného výčtu jednotlivých součástí a položek roční závěrky obsahuje tato směrnice i pravidla pro ocenění jednotlivých položek roční závěrky. Řádně schválená roční závěrka pak musí být zveřejněna způsobem, který upraví právní řády členských států EC.

V roce 1984 byla tato směrnice změněna v souvislosti se zavedením jednotné měnové jednotky EC – ECU a změnami její hodnoty. Uvedené hraniční ukazatele byly přepočítány na ECU (směrnice z 27. 11. 1984 č. 84/569/EHS, publikace ABl. L 314/28 z 4. 12. 1984).

K další změně došlo v roce 1990, kdy byly výše uvedené hraniční ukazatele zvýšeny a provedeny některé další změny, pokud jde o povinný obsah roční účetní závěrky u menších společností (směrnice z 8. 11. 1990 č. 90/604/EHS, ABl. L 317/57 z 16. 11. 1990).

Směrnicí z 8. 11. 1990 č. 90/605/EHS (AbI. L 317/60 z 16. 11. 1990) pak byla působnost čtvrté směrnice rozšířena i na osobní společnosti (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost).

Návrh páté směrnice o struktuře akciové společnosti a o oprávněních a povinnostech jejich orgánů (publikace ABl. C 131/49 z 13. 12. 1972, změněné návrhy byly publikovány v ABl. C 240/2 z 9. 9. 1983 a ABl. C 7/4 z 11. 1. 1991)

V procesu přípravy páté směrnice narazilo harmonizační úsilí Komise a Rady EC na zásadně rozporná stanoviska členských států, pro která se do dnešního dne nepodařilo najít přijatelný kompromis.

Rozpory se týkají především systému, jímž by měly být uspořádány vnitřní orgány akciové společnosti. Právo akciových společností ve Spolkové republice Německo a Nizozemí vychází z tzv. dualistického principu, kdy vedle valné hromady jako vrcholného orgánu společnosti působí ještě představenstvo a dozorčí rada. Tzv. monistický princip, kdy vedle valné hromady existuje pouze jediný orgán – správní rada – obsahují právní řády Francie, Belgie a Itálie a je bližší i oblastí anglosaského práva.

Změněný návrh Páté směrnice proto ve své kapitole II obsahuje ustanovení, podle něhož mají sice členské státy EC upravit strukturu akciové společnosti na dualistickém principu, ale současně mohou připustit, aby si společnost sama příslušný systém zvolila. Za tím účelem upravuje podrobněji v kapitole III systém dualistický (orgán řídicí a dozorčí) a v kapitole IV systém monistický (správní orgán slučující obě funkce).

Druhou oblastí významných rozporů mezi členskými státy je spoluúčast zaměstnanců společnosti na řídicích a rozhodovacích procesech. Zatímco v oblasti němec-

kého práva je tato problematika velmi diskutována a upravena právními předpisy (Mitbestimmungsrecht), ve Velké Británii zákonná úprava není a otázka je ponechána obsahu kolektivních smluv.

Návrh Páté směrnice ve svém změněném znění proto nabízí členským státům kompromisní řešení spočívající v tom, že účast zaměstnanců na řízení společnosti je předepsána pouze pro společnosti s více jak 1 000 pracovníků (včetně dceřinných společností), a to jen v případě, pokud s tím většina pracovníků souhlasí. Jako základní formu této spoluúčasti předvídá směrnice účast v dozorčí radě v dualistickém systému a účast ve správním orgánu v monistickém systému. Místo toho mohou ovšem členské státy upravit účast zaměstnanců na řízení společnosti ve formě úpravy v tarifní smlouvě nebo ve formě zvláštního orgánu zastupujícího zaměstnance (Arbeitnehmervertretung).

Dlouhá doba, která uplynula od publikace změněného návrhu i skutečnost, že v roce 1991 byla publikována další změna, která se ovšem převážně týkala práv spojených s akciemi, dává tušit, že v dohledné době nelze přijetí definitivního textu Páté směrnice očekávat.

Šestá směrnice Rady EC z 17. 12. 1982 (82/891/EHS) o rozdělení akciových společností (publikace ABl. L 378/47 z 31. 12. 1982)

Směrnice zahrnuje opět pouze akciové společnosti a doplňuje svým způsobem Třetí směrnici o fúzích akciových společností. Obdobně jako tato směrnice upravuje dva způsoby rozdělení akciové společnosti, a to převzetí části rozdělované společnosti nejméně dvěma dalšími akciovými společnostmi nebo rozdělení spojené se založením nejméně dvou nových akciových společností na místo společnosti původní. Pro obě cesty pak platí, že původní akciová společnost zaniká. V této souvislosti je opět upravena ochrana práv akcionářů, věřitelů a dalších dotčených osob a pro nároky zaměstnanců se použije již citované směrnice 77/187/EHS z 14. 2. 1977.

Šedá směrnice Rady EC z 13. 6. 1983 (83/349/EHS) o konsolidované účetní závěrce (publikace ABl. L 193/1 z 18. 7. 1983)

Tato směrnice navazuje svým způsobem na Čtvrtou směrnici a upravuje sestavování účetní závěrky pro případ, že společnost má ještě dceřinnou společnost (společnost, v níž má jako akcionář nebo společník rozhodující vliv). Pouze účetní závěrka, která zahrnuje i tuto dceřinnou společnost, může poskytnout pravdivý obraz o majetkových poměrech mateřské společnosti a po svém zveřejnění zaručit ochranu všech dotčených osob. Směrnice podrobně upravuje, v jakých případech mají být do závěrky zahrnuti i dceřinné společnosti, stanoví způsob sestavení závěrky, přičemž se odvolává na Čtvrtou směrnici. Rovněž této směrnice se dotkly změny obsažené ve směrnících č. 90/604/EHS a 90/605/EHS – viz výše v souvislosti se Čtvrtou směrnici.

Osmá směrnice Rady EC z 10. 4. 1984 (84/253/EHS) o požadavcích na osoby provádějící povinné přezkoumávání ročních účetních závěrek (publikace ABl. L 126/20 z 12. 5. 1984)

Směrnice navazuje na obě "účetní" směrnice (čtvrtá a sedmá) a vztahuje se na osoby, které provádějí povinná přezkoumávání ročních účetních závěrek a konsolidovaných závěrek. Mohou to být osoby fyzické, které splňují požadavky vymezené v čl. 3 – 19 Směrnice nebo právnické osoby, které splňují minimálně požadavky čl. 2 odst. 1 písm. b Směrnice. Pro obě skupiny osob je pak předepsáno, že musí být nezávislé a že svou činnost jsou povinny vykonávat s potřebnou odbornou péčí. Seznam těchto osob musí být zveřejněn.

Příprava Deváté směrnice

Již od počátku 70. let existují snahy o sjednocení koncernového práva. Předběžný návrh harmonizační úpravy pomocí Deváté směrnice zatím ztroskotává na regulačním systému, z něhož by harmonizace měla vycházet (právní úprava vztahů v rámci koncernů je obsažena v zásadněji míře v právních rádech Německa a Portugalska, méně již ostatních členských států EC).

Návrh Desáté směrnice o mezinárodních fúzích akciových společností (publikace ABl. C 23/11 z 25. 1. 1985)

Zatímco úprava Třetí směrnice směřuje k harmonizaci právní regulace fúzí akciových společností, které podléhají témuž národnímu právnímu režimu, zabývá se návrh Desáté směrnice fúzemi společností spravovaných různými právními řády členských zemí. Obsah návrhu využívá v podstatě text Třetí směrnice a stanoví, za jakých podmínek se použijí její ustanovení. S ohledem na to, že fúze spojují akciové společnosti podléhající různým právním režimům, obsahuje i kolizní normy, které určují, kterým právním řádem se daná konkrétní otázka bude řídit.

Jedenáctá směrnice Rady EC z 21. 12. 1989 (89/666/EHS) o zveřejňování údajů o pobočných závodech, které byly zřízeny v členském státě společnostmi různých právních forem podléhajícími právnímu řádu jiného členského státu (publikace ABl. L 395/36 z 30. 12. 1989)

Směrnice rozšiřuje obsah První, Čtvrté, Sedmé a Osmé směrnice i na pobočné závody zakládané v jiných členských státech. Určuje, které doklady a údaje se zveřejňují o pobočném závodě i zakládající společnosti, řeší otázku jazyka těchto dokumentů apod. Směrnice pamatuje i na pobočky ze států, které nejsou členy EC,

pokud jsou založeny společnostmi, jejichž právní forma je srovnatelná s právní formou, pro niž se použije První směrnice, a podrobuje je stejnému režimu jako mají pobočné závody založené společnostmi z členských států EC.

Dvanáctá směrnice Rady EC z 21. 12. 1989 (89/667/EHS) o společnosti s ručením omezeným, která má pouze jediného společníka (publikace ABl. L 395/40 z 30. 12. 1989)

Směrnice umožňuje členským státům upravit tuto formu společnosti s ručením omezeným, reguluje její vnitřní poměry (společník vykonává práva valné hromady) a stanoví, že smlouvy mezi společníkem a jím zastoupenou společností musí mít formu protokolu nebo písemnou formu. Státy nemusí úpravu této formy společnosti s ručením omezeným přijímat, pokud mají ve svých právních řádech úpravu, podle níž i jediný podnikatel může mít podnik, v němž ručí jen omezeně do výše majetku tohoto podniku, podnik je zřízen pro určitou činnost a ochranná ustanovení ve vztahu k tomuto podniku jsou slučitelná s Dvanáctou směrnicí i směrnicemi, které jsou použitelné na společnost s ručením omezeným.

Návrh třinácté směrnice o nabídkách na převzetí akcií (publikace ABl. C 64/8 z 14. 3. 1989, změna ABl. C 240/7 z 26. 9. 1990)

Návrh se týká jen akciových společností a komanditních společností na akcie a má zamezit nežádoucím dopadům takových transakcí, při nichž se akcionářům jedné společnosti (cílová společnost) nabízejí za akcie této společnosti buď peníze (koupě akcií) nebo akcie, které vydala nabízející společnost (směna). Účelem těchto operací je ovládnout cílové společnosti pomocí nabytí kontrolního balíku akcií.

Návrh definuje pojmy "cílová společnost, nabídka na převzetí, strany nabídky, nabízející", stanoví úkoly, které by vyplývaly z této směrnice pro státní dohled nad kapitálovým trhem, upravuje postup při nabídkách (zveřejnění), stanoví náležitosti, které musí mít nabídka, upravuje její změny, zpětvzetí a neplatnost.

Harmonizace pomoci mezinárodních smluv

Předmětem dosud jediné mezinárodní smlouvy, která byla na tomto poli sjednána, je vzájemné uznávání společností a právnických osob (smlouva z 29. 12. 1968). V roce 1971 byla rozšířena protokolem, který přenesl na Evropský soudní dvůr kompetenci k výkladu této smlouvy. Smlouva však ještě nevstoupila v platnost, protože nebyla ratifikována všemi členskými státy EC.

Další smlouvy, smlouva o přeložení sídla společnosti z jednoho do druhého členského státu, je zatím ve stadiu příprav.

Osud další zamýšlené smlouvy (smlouva o mezinárodním sloučení akciových společností) bude závislý na projednávání návrhu Desáté směrnice o společnostech (viz výše ad 2.1).

Unifikace pomocí nařízení

Evropské hospodářské zájmové sdružení⁴

Bylo upraveno nařízením Rady č. 2137/85 z 25. 7. 1985 o vytvoření Evropského hospodářského zájmového sdružení (Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung - EWIV), publikace ABl. L 199/1 z 31. 7. 1985. Vzorem pro úpravu bylo francouzské "groupement d'intérêt économique" jako právní forma spolupráce ekonomických subjektů.

Evropské hospodářské zájmové sdružení (dále jen EHZS) je novou nadnárodní společenstevní formou, která má ulehčit mezinárodní spolupráci podnikatelům a příslušníkům svobodných povolání v rámci EC narážející v klasických formách na nutnost volby práva a tedy na právní i psychologické obtíže. Vznikla tak pružná právní forma sdružování vhodná zejména pro provádění zahraniční hospodářské činnosti malými a středními podniky, které by jinak samy o sobě tyto aktivity mohly rozvinout jen s obtížemi nebo vůbec. EHZS je vhodným právním rámcem pro např. společné vědecko-výzkumné projekty, společný vývoj technologií, společné hledání odbytových možností či poskytování služeb na evropském trhu. Vytvoření EHZS nevyžaduje velké finanční prostředky a jeho činnost může být omezena jen na velmi úzkou oblast.

Vznik EHZS

Vyžaduje se uzavření smlouvy minimálně dvěma subjekty (právnická osoba musí být zřízena podle práva některého z členských států EC a mít tam svoje sídlo, fyzická osoba musí vykonávat svou činnost nebo jinou podnikatelskou aktivitu na území EC nebo tam poskytovat služby) a registrace ve rejstříku, který členské státy určí jako příslušný. Vnitrostátní úprava členských států určí, zda takto registrované sdružení je právnickou osobou nebo nikoli, ale na základě nařízení je registrované EHZS nositelem práv a povinností, může svým jménem uzavírat smlouvy, konat jiné právní úkony a vystupovat před soudem. Sdružení nesmí mít více než 20 účastníků.

Zakládací smlouva musí mít tyto náležitosti:

- jméno sdružení s dodatkem, že jde o toto sdružení (plným názvem nebo zkratkou),
- sídlo sdružení - musí ležet na území EC,
- předmět činnosti, pro který bylo založeno,
- jména nebo obchodní názvy, právní forma, bydliště nebo sídlo členů a údaje o jejich případné registraci v národních rejstřících,
- doba trvání sdružení, pokud není založeno na dobu neurčitou.

⁴O EHZS např. Hartard, M.: Die Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung - EWIV - mit Sitz in Frankreich, Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht č. 7 a 8/1991, str. 215

Čl. 7 nařízení předepisuje, které údaje musí být zaneseny v národních rejstřících ohledně EHZS a které listiny tam musí být uloženy. Registrace musí být zveřejněna v příslušném ústředním listě a údaje a listiny musí být u rejstříku veřejně přístupné, režim upraví právo daného členského státu. Založení EHZS se oznámí v Úředním listě EC.

Účel EHZS

Sdružení samo není založeno k dosahování zisku, jeho účelem je ulehčovat a rozvíjet činnost jeho členů, popř. zlepšovat a zvyšovat výsledky této činnosti. Jeho činnost musí souviset s hospodářskou činností jeho členů a spočívá v aktivitách pomocného charakteru. Sdružení proto nesmí nabývat řídicího vlivu nad činností svých členů, nesmí je řídit, nesmí nabývat podílů na nich a jejich akcií, zaměstnávat více než 50 osob nebo být členem jiného EHZS.

Orgány EHZS

Orgány jsou podle čl. 16 nařízení

- společně jednající členové (orgán na způsob valné hromady v obchodních společnostech) a
- jeden nebo více jednatelů.

Zakládací smlouva může upravit další orgány včetně jejich pravomocí.

Členové jednající jako orgán mohou přijmout jakýkoli závěr k uskutečnění předmětu činnosti sdružení. Každý člen má jeden hlas, ale podle zakládací smlouvy může mít i hlasů více, pokud tak ale nezíská většinu. Čl. 17 odst. 2 nařízení vypočítává případy, u nichž je k rozhodnutí zapotřebí jednomyslnosti, jinak je potřebná většina určená smlouvou, pokud smlouva neříká nic, je nutno přijímat všechna rozhodnutí jednomyslně.

Jednatelé vedou činnost sdružení, jsou určeni zakládací smlouvou nebo rozhodnutím společně jednajících členů. Zastupují sdružení navenek a omezení jejich jednatelské pravomoci zakládací smlouvou je vůči třetím osobám neúčinné. Pokud je jednatelů více, jednají každý sám, pokud však zakládací smlouva neurčuje, že mohou jednat pouze společně.

Majetkové poměry

Zisky docílené EHZS jsou zisky jeho členů a rozdělují se způsobem určeným zakládací smlouvou, jinak stejným dílem. Pokud jsou výdaje vyšší než zisk, snášejí je členové v poměru určeném zakládací smlouvou, jinak stejným dílem. Výsledky hospodářské činnosti členů se zdaňují jen u těchto členů.

Člen sdružení ručí bez omezení za všechny závazky, které sdružení převzalo. Následky ručení určí vnitrostátní právo každého státu. Věřitelé se ale až do konce majetkového vypořádání sdružení mohou obrátit na jednotlivého jeho člana se svými pohledávkami jen tehdy, jestliže nejprve požádali o splnění EHZS a toto nezaplatilo v priměřené lhůtě.

Členství ve sdružení

Člen může svůj podíl na sdružení postoupit jinému členu nebo třetí osobě, ale postoupení je účinné, jen je-li ostatními členy jednomyslně schváleno. Rovněž jednomyslně rozhodují členové o přijetí nového člana. Nový člen ručí za závazky sdružení stejně jako ostatní, a to i za ty, které vznikly před jeho vstupem do sdružení.

Členu je možno rovněž vypovědět buď za podmínek smlouvy nebo na základě jednomyslného souhlasu ostatních členů. Každý člen může rovněž sám podat výpověď, má-li k tomu důležité důvody.

Člen může být ze sdružení vyloučen z důvodů uvedených ve smlouvě nebo v případě hrubého porušení povinností nebo způsobí-li těžké poruchy v práci sdružení nebo sdružení takto ohrozí. Vyloučení musí vyslovit soud na základě společného návrhu většiny členů nebo ostatních členů, pokud smlouva neurčuje něco jiného.

Členství rovněž zaniká smrtí člana, nebo pokud člen neodpovídá podmínkám členství vyjádřeným v čl. 4 odst. 1 nařízení. V případě smrti nemůže nastoupit do sdružení právní nástupce zemřelého, ledaže by bylo jiné ustanovení ve smlouvě nebo že by s tím jednomyslně souhlasili ostatní členové.

Zánik sdružení

Sdružení může být zrušeno rozhodnutím svých členů, rozhodnutí musí být jednomyslné, pokud smlouva neurčuje nic jiného. Sdružení musí být rozhodnutím zrušeno,

- pokud uběhla doba, na kterou bylo omezeno,
- nastoupil jiný důvod pro zrušení uvedený ve smlouvě,
- účelu sdružení bylo dosaženo,
- účel sdružení již nelze dále uskutečňovat,
- sdružení dále nespĺňuje podmínky uvedené v čl. 4 odst. 2 nařízení (dvě osoby z různých členských států).

Zrušení EHVS může rovněž vyslovit soud (čl. 32 nařízení).

Zrušení vede k likvidaci. Likvidace a její závěrka podléhají vnitrostátnímu právu stejně jako konkursní řízení pro platební neschopnost nebo zastavení plateb.

Evropská akciová společnost (Societas Europaea, S. E.)

Dosavadní vývoj

Historie⁵ evropské akciové společnosti je již stará a sahá až do r. 1959, kdy se objevují první myšlenky na zřízení takové právní formy. V polovině 60. let byl předložen přípravný návrh a detailní návrh stanov evropské akciové společnosti zveřejnila Komise v roce 1970. Tento návrh byl několikrát přepracováván a konečně předložen znovu v r. 1975. Evropská akciová společnost byla pojímána jako samostatná právní forma nadnárodního charakteru. Tomu odpovídala i šíře otázek, kterých se návrh týkal: detailní předpisy o založení, povinnost zveřejnit účetní závěrky, vlastní úprava koncernového práva, daňové předpisy, předpisy o účasti zaměstnanců na řízení společnosti. Po delší diskusi byla Komise nucena tento návrh podstatně změnit, a předložila proto v r. 1989 návrh nový (ABl. C 263/41 z 16. 10. 1989), který byl ve svém rozsahu značně zúžen:

- stanovy jsou prostřednictvím odkazů spojeny s národními právními řády a dosud přijatými směrnicemi Rady vydanými k harmonizaci práva obchodních společností,
- návrh je v podstatě strukturován podle základních problémů vzniku a existence každé akciové společnosti (způsob vzniku, ustanovení o základním jmění, úprava orgánů společnosti, účetní předpisy, ustanovení o zrušení, vypořádání a insolvenční, předpisy o sloučení s jinou společností),
- úprava účasti zaměstnanců na řízení společnosti byla z návrhu nařízení vyňata a byl připraven návrh zvláštní směrnice, která by měla tuto otázku upravovat.

Po relativně krátké době byl návrh nařízení o evropské akciové společnosti opět změněn (publikace změny ABl. C 176/1 z 8. 7. 1991) a stejný osud potkal i návrh směrnice o účasti zaměstnanců na řízení společnosti (změna publikována v ABl. C 138/8 z 29. 5. 1991)⁶.

⁵Abelthausen, T. E.: Grundfragen der Europäischen Aktiengesellschaft, Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht č. 3/1991, str. 58

⁶Na problémy spojené se snahami o jednotnou komunitární úpravu akciové společnosti upozorňuje Antonín Kanda ve stati cit. v pozn. 1

Vznik evropské akciové společnosti

Podmínkou vzniku evropské akciové společnosti je, aby její akcionáři nebyli z tožných členských zemí. Dosavadní akciové společnosti založení podle národních právních předpisů mohou proto vytvořit evropskou akciovou společnost jen svým spojením, ze společností s ručením omezeným může být evropská akciová společnost vytvořena ve formě holdingu, popř. mohou akciové společnosti nebo jiné formy obchodních společností vytvořit jako evropskou akciovou společnost společnou dceřinnou společnost, pokud zakládajícími subjekty jsou subjekty náležející různým členským státům EC nebo nově vzniklá společnost bude na území jiného členského státu, než je sídlo společností zakládajících. Upisované základní jmění musí obnášet minimálně 100 000 ECU, sídlo je určeno stanovami a musí ležet na území EC a musí v něm být vykonávána hlavní správa společnosti. V rámci EC je lze překládat, ale přeložení nesmí vést k zániku a založení nové právnické osoby. Evropská akciová společnost se v souladu se směrnicí 68/159/EHS zapisuje ve státě svého sídla do určeného rejstříku a musí uvádět ve svém názvu dodatek, že jde o evropskou akciovou společnost (S. E.).

Pokud jde o právní režim evropské akciové společnosti, určuje čl. 7 návrhu, že se spravuje ustanoveními tohoto nařízení a ustanoveními stanov, pokud je připuštěna odchylka od nařízení, a dále právem platnými ve státě sídla evropské akciové společnosti a ustanoveními stanov, pokud to tento právní řád připouští.

Zřízení evropské akciové společnosti se oznamuje v Úředním listě EC, společnost nabývá právní subjektivitu okamžikem registrace u příslušného rejstříku.

Ustanovení o základním jmění a akciích

Základní jmění je vyjádřeno v ECU, je rozloženo do akcií, které znejí na ECU. Peněžní vklady musí být v den registrace společnosti splaceny z 25 %, ostatní vklady musí být plně splaceny nejpozději do pěti let od registrace. Základní jmění je možno vytvořit pouze vklady, které mají určitou majetkovou hodnotu, nelze poskytnout práci nebo služby. Není možno splatit méně, než činí jmenovitá hodnota akcie a akcionáři nemohou být své povinnosti poskytnout vklady zproštění (s výjimkou případu snížení základního jmění).

Dále obsahuje návrh nařízení pravidla pro zvýšení a snížení základního jmění. Upisování vlastních akcií je zakázáno a případy, kdy společnost nabude vlastních akcií, se posuzují podle národního práva státu sídla evropské akciové společnosti. Akcií může vlastnit více osob, ale práva z ní vyplývající mohou vykonávat jen prostřednictvím společného zástupce. S akciemi mohou být spojena různá práva, pokud jde ale o rozdělování zisku, jsou nepřipustné úrokové akcie. Akcie s omezeným hlasovacím právem nebo akcie, s nimiž není hlasovací právo spojeno, mohou být vydávány, jen když souhrn jejich nominálních hodnot činí maximálně 50 % základního jmění

a kromě hlasovacího práva musí zabezpečovat stejná práva jako akcie ostatních akcionářů. Dále z nich musí vyplývat speciální majetkové výhody a jejich držitelé se nezapočítávají při posuzování většiny nebo schopnosti valné hromady usnášet se.

Akcie jsou vydávány jako akcie na jméno nebo na majitele. Pokud jsou vydány akcie na jméno, vede společnost knihu akcionářů s údaji o jménu a sídle akcionáře, počtu a nominální hodnotě jeho akcií. Kniha musí být akcionářům přístupná. Vydávání jiných listin společností podléhá předpisům státu sídla evropské akciové společnosti (např. vydávání dluhopisů).

Orgány společnosti

Návrh nařízení opět vychází z dělení orgánů na soustavu podle modelu dualistického a monistického, přičemž volba modelu bude ponechána stanovám společnosti. Členské státy ale mohou evropským akciovým společností sídlícím na jejich území jeden ze systémů předepsat.

Návrh dále obsahuje úpravu řídicího a dozorčího orgánu při dualistickém systému a správního orgánu u monistického systému a společná ustanovení pro oba systémy (zde je např. upravena délka funkčního období, možnost opětovné volby, rozsah pravomoci dozorčího orgánu, resp. dozorčí složky orgánu správního, ochrana důvěrných informací, přijímání rozhodnutí orgány, odpovědnost za škodu u jejich členů).

Ve čtvrtém oddíle návrhu nařízení jsou pak obsažena ustanovení, která se týkají valné hromady:

- pravomoci a jednání: minimálně jedenkrát ročně na základě svolání řídicím nebo správním orgánem,
- akcionáři vlastnící minimálně akcie v rozsahu 10 % základního jmění mohou svolání valné hromady navrhnout,
- úprava náhradní valné hromady,
- změna v pořadí jednání,
- každý akcionář má právo účastnit se valné hromady, všichni mají právo na stejný přístup k informacím, hlasovací právo odpovídá podílu každého akcionáře na základním jmění společnosti.
- rozhodnutí valné hromady jsou přijímána většinou odevzdaných hlasů, pokud není v nařízení stanoveno jinak,
- rozhodnutí valné hromady jsou přezkoumatelná soudem.

Další ustanovení

Návrh nařízení dále obsahuje úpravu roční účetní závěrky a konsolidované roční účetní závěrky – odkazuje na příslušnou vnitrostátní úpravu, pokud do ní byla transformována směrnice č. 78/660/EHS.

Závěr návrhu pak tvoří ustanovení o zrušení, likvidaci a platební neschopnosti evropské akciové společnosti. Společnost může být zrušena na základě rozhodnutí valné hromady. Pokud uběhla doba, na kterou byla společnost založena, nebo bylo dosaženo jejího účelu, může valná hromada rozhodnout buď o zrušení nebo pokračování společnosti. Společnost musí být též zrušena, pokud přenesla svoje sídlo mimo území EC. Návrh k tomu podává akcionář nebo orgán společnosti – příslušným k rozhodnutí je zde soud.

Po zrušení společnosti následuje likvidace podle vnitrostátního práva státu sídla evropské akciové společnosti a společnost trvá až do ukončení likvidace. Rozdělení likvidačního zůstatku může následovat až po uspokojení věřitelů. Pro případ insolvence se postupuje podle vnitrostátních právních předpisů státu sídla společnosti.

Obdobně jako je tomu v případě návrhu Páté směrnice naráží i zde další postup jednání na základní rozpory, pokud jde o strukturu společnosti a právo zaměstnanců podílet se na řízení společnosti. Sporné jsou i otázky založení a přeložení sídla společnosti. Teprve budoucnost ukáže, nakolik se snahy Komise předložit návrh co nejstručnější a nalézající přijatelné kompromisy ukážou jako úspěšné.

* * *

S U M M A R Y

Some problems of the community law of the European Community

The essay contains information about the basic problems of the law arrangement of existence and activity of the trade companies within the framework of European Community. The target of it is to give the basic information and survey of the sources of the law. It doesn't concentrate on a detailed analysis of problems of the law.

In the first place the essay gives an outline of contents of single directives enacted by the Council of Ministers to harmonize the community law of single member countries. It deals with the directives that have been passed as well as with those that still exist only as bills, and it brings up the amendments of the directives carried out until the end of the first quarter of 1993.

Another center of the essay is the information about the regulations of the Council of Ministers. It analyses the already passed regulation of European Economic Interest Group (it's rise, organs, property means, membership of the group). Also it deals with the bill of the regulation of European Joint-stock Company and it brings up the problems connected with passing this regulation.